

Runeindskrifterne fra Starigard/Oldenburg

Og andre runefund fra det vestslaviske område

Af Michael Lerche Nielsen

1. Indledning

Mange husker fra skoletidens historieundervisning Saxos skildring af dramatiske konflikter mellem danerne og deres vendiske naboer mod syd: Rænkespil mod den tyske kejser, alliancer og giftermål mellem konge- og fyrsteslægterne, gensidige arvkrav samt krige og hærgen på begge sider af Østersøen. Og hævet over disse trakasserier: Den lange proces, der ledte frem til kristningen af venderne, skildret af Saxo som et udslag af Guds langsigtede vilje og nidkære kristne soldaters værk. Men Saxos *Gesta Danorum* er, hvor underholdende værket end måtte forekomme, mere et politisk programskrift end sober historieskrivning. I hvert fald peger arkæologiske undersøgelser i de tidligere slaviske områder i det østlige Holsten og Mecklenburg-Vorpommern snarere mod en udstrakt handel og sameksistens med de nordiske naboer end mod ufred og uoverensstemmelser mellem de kristne daner og hedningene. Målet med denne artikel er at præsentere de få sproglige spor, som skandinaverne efterlod i det vestslaviske område i form af runeindskrifter, dels otte runebeskrevne ribben fra Oldenburg syd for Femer Bælt, der ikke tidligere har været publiceret samlet, dels en række spredte ældre fund fra Polen og Nordtyskland. Det vigtigste blandt de ældre fund, runeindskriften på et ribben fra Alt-Lübeck, som for år tilbage blev publiceret af Johs. Brøndum-Nielsen, må revurderes og tolkes anderledes set i lyset af nyere fund.

2. Udgravningerne i Oldenburg

Byen Oldenburg i Holsten var i vikingetiden og den tidlige middelalder sæde for wagnerne, den nordvestligste stamme af det slaviske abodritter-folk (Müller-Wille udg. 1991). I sin egenskab af at være forpost mod

nordvest havde Oldenburg et udstrakt interessefællesskab – og formodentlig også et frugtbart samarbejde – med den gamle danske grænseby mod syd: Hedeby/Slesvig. De historiske kilder omtaler forskellige former for kontakter mellem nord og syd, men klartest kommer forbindelserne til syne ved giftermål mellem den danske kongeslægt og abodriternes fyrstehuse. Eksempelvis blev wagnerfyrsten Godskalk i anden halvdel af 1000-tallet gift med Svend Estridsens datter Sigrid. Deres søn Henrik genvandt med dansk hjælp faderens rige, men ragede senere uklar med sine danske fætre og forbundsfæller om mødrencarven med megen uro og hærgen til følge. Den kulturelle kontakt er altså uomtvistelig, og det er derfor ikke overraskende, at der i forbindelse med en serie arkæologiske udgravninger i årene 1973-1987 af det slaviske borgkompleks i Oldenburg blev fundet en hel del skandinaviske genstande og importvarer, herunder otte ribben med runeindskrifter (Gabriel 1991: 263ff.).

Ifølge mundtlige oplysninger fra arkæolog Ingo Gabriel blev de otte ribben fundet inden for et afgrænset, ca. 33 x 25 m stort område i den østlige del af borgarealet i kulturlag fra den senslaviske bebyggelsesfase. Bebyggelsen på stedet har været domineret af hustomter, af arkæologerne betegnet »standardhuse«, med ildsteder og forpladser, der antages at have været overdækkede med halvtag. I flere tilfælde er der påvist spor af metalforarbejdning og anden håndværksaktivitet. Den nærmere forbindelse mellem den senslaviske bebyggelse på borgarealet og wagnerfyrsternes fyrstesæde samt bisperesidensen på stedet er ikke afklaret, men det må antages, at bebyggelsen har haft en nær tilknytning hertil. I de ældste skriftlige kilder benævnes Oldenburg ved det slaviske navn Starigard, der ligesom det senere tyske navn betyder »den gamle borg«. I overensstemmelse med traditionen i den arkæologiske litteratur benævnes stedet – og dermed også runeindskrifterne – Starigard/Oldenburg tilføjet nummer 1-8. For nemheds skyld benyttes i det følgende oftest forkortelsen St/OI + nummer.

De otte ribben med runeindskrifter kan ud fra fundkontekst, stratigrafi og møntdateringer tidsfæstes til perioden 1050-1150 (St/OI 1, 3 og 5 dateres arkæologisk til år 1050-1100, St/OI 2 og 4 dateres til slutningen af 1000-tallet, mens St/OI 6-8 dateres til år 1100-1150). Ribben og andre knogler fortrinsvis fra får og kvæg var et værdiløst og lettilgængeligt affaldsprodukt fra husholdningen, der var lette at snitte i et stykke tid efter kogningen eller stegningen. De mellem 7 og 16 cm lange ribben er utildannede og brækket af i begge ender. Et ribben, St/OI 6, er dog skåret til

langs over- og underkanten, så det har fået en vis lighed med runepinde af træ, som i vestnordiske kilder benævnes *rínakefli*. Eftersom ribbenene med runeindskrifter er fundet i affaldslag omkring husene samt i gulvaffaldet inde i husene, må de være knyttet til bebyggelsen og aktiviteterne på stedet.

Det spørgsmål, der umiddelbart trænger sig på i forbindelse med dette fund, er naturligvis, hvorledes vi skal opfatte tilstedeværelsen af skandinaviske runeindskrifter midt i en slavisk by. Forinden dette spørgsmål søges besvaret, skal selve indskrifterne og de forekommende indskriftstyper kort gennemgås, ligesom en runologisk og sproglig analyse munder ud i et forsøg på at proveniensbestemme indskrifterne.

3. Runeindskrifterne fra Starigard/Oldenburg

Runeindskrifterne på de otte ribben er med få undtagelser uproblematisk at læse. For det meste er det også muligt at fremsætte en velunderbygget tolkning, godt hjulpet på vej af den næsten konsekvente opdeling af ordene med topunktsskilletegn. I den følgende korte gennemgang af indskrifterne er runerne efter almindelig praksis translittereret til de nærmest modsvarende latinske bogstaver sat med fed skrift. Usikkert læste runer er sat i parentes, skilletegn er gengivet »:«, mens linieskift er markeret ved »|«. Hvis ribbet har indskrifter på begge fladsider, benævnes den konvekse side A-siden, mens B-siden er den konkave side. Runeindskrifterne fra Starigard/Oldenburg læses fra venstre mod højre; dog skal man i ét tilfælde (på B-siden af St/OI 4) vende ribbet på hovedet for at læse et tilføjede ord. For en mere fyldestgørende runologisk beskrivelse af de enkelte indskrifter samt en grundigere redegørelse for de forskellige tolkningsovervejelser henvises til en kommende publikation ved professor Klaus Düwel, Göttingen, seniorforsker Marie Stoklund, museumsinspektør ved Nationalmuseet i København, og forfatteren til denne artikel. For fuldstændigheds skyld skal det nævnes, at de to første af indskrifterne tidligere er blevet publiceret i en foreløbig form (Buchholz & Gabriel 1976).

Starigard/Oldenburg 1 bærer på A-siden indskriften **porki**, som må afspejle en ufuldendt skrivemåde af et ditematisk personnavn på *Pör-*, f.eks. *Pörkell*, *PörgæiRR*, *Pörgisl* eller metateseformen af sidstnævnte

navn: *Pōrgils*. På B-siden af ribbenet finder man indskrifterne **fupo** og **a(s)**.... Den ene indskrift er identisk med de første runer af runerækken, futharken, mens den anden er for fragmentarisk til, at vi tør give et tolkningsforslag.

Starigard/Oldenburg 2 har på begge sider mere eller mindre vellykkede indkradsninger af runesekvensen **urn**, som vi tolker som mandsnavnet *Ørn*. På B-siden ses desuden tre runelignende tegn, som eventuelt kan være et mislykket forsøg på at skrive ordet endnu en gang.

Starigard/Oldenburg 3 rummer indskriften **faksi**, som med næsten fuld sikkerhed kan tolkes som mands(til)navnet Fakse, olddansk *Faksi*.

Starigard/Oldenburg 4 har på A-siden indskriften **abi:bataba:iestaba**, der tilsyneladende lader sig opdele i stavelser og ordlignende størrelser: **abi** kan tolkes som et mandsnavn *Āpil/Abbi*, mens det efterfølgende **bat** kunne tolkes *band*, præteritum af verbet »binde«. På tilsvarende måde kan man foreslå flere mulige ord i den efterfølgende runesekvens **iestaba**. Det har dog ikke været muligt at finde en sammenhængende mening i teksten, da eksempelvis sætningen »Abbi bandt Abbi« synes at være det rene nonsens. Der kan selvfølgelig være tale om en meningsgivende indskrift, som det ikke er lykkedes at afkode, men det er også muligt, at indskriftens gentagelser af de samme tegnsekvenser bør forklares på anden vis som et eksempel på en syllabisk indskrift. Syllabarier er, som det nærmere skal omtales nedenfor, avancerede skriveøvelser uden tilsiget sproglig mening.

Som en kontrast hertil rummer B-siden af ribbenet en overordentlig ligefrem indskrift: **kukr:kuskutu | kys**. Med behørig advarsel til sarte sjæle, kan det oplyses, at det olddanske ord *kūkr* betegner det mandlige kønslem, mens ordet *kunta* – her i oblik form ristet **kutu** – betegner det kvindelige kønsorgan. Ingen af de to ord er tidligere belagt i runesprogene, men ordene kendes i senere skriftlige kilder samt dialekter fra det meste af Norden. De to ord er forbundet med imperativen »kys!«, der for god ordens skyld er gentaget en ekstra gang. Det er ofte vanskeligt at finde »uartige« ord i ordbøgerne, fordi de bevidst er udeladt eller gemt væk for ikke at vække anstød. Derfor kan der måske for de særligt interesserede være grund til at nævne, at de obskøne ord i norske runeindskrifter for nylig er blevet samlet og drøftet af Karin Fjellhammer Seim i en festskriftartikel (Seim 1997).

Starigard/Oldenburg 5 rummer indskriften **sinkn:**, som det ikke har vist sig muligt at tolke. Konsonantkombinationen **nkn** tyder ikke på, at indskriften er meningsgivende, og det hjælper tilsyneladende heller ikke, hvis man eksempelvis forudsatte en fejlristning af **n** for **a**. Indskriften må anses for at være ikke-meningsgivende.

Starigard/Oldenburg 6 bærer en lang indskrift: **bermin:erinde:pat:ik:ei:hafa:skyrte**, der – bortset fra det sidste ord **skyrte** – er umiddelbart meningsgivende. Første del af indskriften kan transkriberes: *Bær mīn ærindæ þat ek æi hafa skyrte*, som kan oversættes: »Fremfør mine sager, så jeg ikke skal have (få/lide) **skyrte**«. Det har ikke været muligt at finde et ord, der svarer til **skyrte** i det overleverede nordiske ordstof, men set i indskriftsammenhængen giver det god mening, hvis ordet sættes i forbindelse med verbet *skorta* »skorte, mangle«. Man må i så fald forudsætte en abstraktdannelse i akkusativ ental til dette verbum, *skørti*, enten en neutral *ia*-stamme **skørti* eller en feminin *iō*-stamme **skørti* med betydningen »mangel«. Formålet med indskriften kan, som det vil blive drøftet nedenfor, opfattes på flere måder.

Starigard/Oldenburg 7 bærer på A-siden en lang indskrift, hvoraf både første og sidste ord desværre er ufuldstændige. Indskriften lyder i translitteration: **...(-)ak:eigi:ha:a:hafi:uti:heltr:tak:h(u)...** Ikke mindst på grund af den gennemførte ordopdeling lader midterpassagen sig uden problemer læse som olddansk: *...æigi ... ā hafi ūti, heldr tak ...*. Hvis man godtager en supplerings af det første (-)ak til **tak**, fås en antitetisk konstruktion, der er velkendt fra ordsproggenren: »Tag ikke ... ude på havet, tag hellere ...« Problemet består herefter i at finde en passende tolkning af runerne **ha**, som betegner det, man ikke skal på havet, mens det ufuldstændige **h(u)...** angiver dets modsætning. Desværre har det ikke været muligt at finde et oplagt ordpar. Runerne **ha** kunne være akkusativ ental af et ord svarende til oldislandsk *hár*, som dels betyder »haj«, dels betyder »årefæste«, men der er adskillige andre formelle muligheder. Det er vanskeligere at give forslag til ordet **h(u)...** ikke mindst fordi vi ikke ved, hvor stor en del af ordet der er gået tabt. Hvis betydningen af **h(u)...** skal modsvare *hár*, kunne der eksempelvis være tale om et ord for et havlevende dyr eller et skibsteknisk udtryk. Er det tilfældet, kan man pege på flere mulige ord, f.eks. det oldislandske *húfr* m. »Skibssidens Bug« (Fritzner 2: 78) eller *húnn* m. »den Del af Masten nær dens Top, hvori *húnbora* findes« (Fritzner 2: 97). Derudover kan man, hvis man læser **u-**

runen »1«, forestille sig, at ordet har været *hvalr* m. 'hval'. Såvel modstillingen af 'haj'/'hval' som *hár* i betydningen 'årefæste' overfor *húnn* med den omtrentlige betydning 'sejlfæste' synes at være oplagte muligheder. Sidstnævnte ord antages i øvrigt af Ottar Grønvik at indgå i den kendte norske Eggja-indskrift (Grønvik 1985: 51ff.).

B-siden af ribbenet er ligeledes brækket af i begyndelsen af indskriften. Selvom der næppe er gået mere end par runer tabt, har det ikke været muligt at finde en plausibel tolkning af indskriften **...uran:marum**. Der kan være tale om en fortsættelse af den længere indskrift på den modsatte side, men det er langtfra sikkert.

Starigard/Oldenborg 8 byder ikke på de store tolkningsmæssige vanskeligheder, eftersom der er tale om en fuldstændig futharkindskrift: **fuporkhniastbmlr**. Den nærmere betydning af futharken diskuteres nedenfor.

4. De anvendte runers udseende og lydverdi

Runeformerne i indskrifterne fra Starigard/Oldenborg er vikingetidens normalruner, dvs. runer tilhørende den gennemstregede 16-tegnsfuthark, som er det almindelige i det sydsandinaviske område. Man sporer en bevidst variation i udformningen af enkelte af runetegnene: **s**-runen forekommer ud over i den normale form også i kortkvistformen, dvs. som en højsiddende halv hovedstav, samt i normalrunevarianten med forlænget hovedstav, der på grund af udseendet kaldes »stole-s« (DR sp. 972f.). Alle tre **s**-varianter (allografer) forekommer på St/Ol 4. Futharkens fjerde rune, *ansur*-runen, her translittereret **o**, optræder i den klassiske vikingetidsform med lavtsiddende, ensidige højrevendte bistave i den fuldstændige futharkindskrift St/Ol 8, mens allografen med gennemstregede bistave er benyttet i den ufuldstændige futharkindskrift på B-siden af St/Ol 1, samt i ordet **porki** på A-siden af samme ribben. Variationen i udformningen af denne rune og brugen for lydverdien »o« peger begge i retning af en datering til senvikingetiden eller tidlig middelalder (DR sp. 939).

Man ser også varierende udformninger af andre af runerne: **u**-runen kan f.eks. have både højt- og lavtsiddende bistav; ved **t**-runerne udgår bistavene enten for oven eller lidt under hovedstavens top, ligesom

størrelsen, placeringen og udformningen af poserne i **r**- og **b**-runerne varierer en del. Variationen overstiger ikke det, som sædvanligvis ses i indskrifterne fra senvikingetid og tidlig middelalder. Det er dog påfaldende, at der ikke i runeindskrifterne fra Starigard/Oldenburg forekommer ensidige former af **a**- og **n**-runen, som ellers ofte optræder i periodens indskrifter; men her kan det trods alt begrænsede indskriftmateriale spille ind.

Af særlig interesse er de stungne runer, der forekommer i runeindskrifterne fra Starigard/Oldenburg. Med stungne runer menes, at visse af runerne er forsynet med et punkt for at markere, at runen optræder med en anden lydvardi end den sædvanlige, som fremgår af runens navn. Stungen **k**-rune, translittereret »g«, forekommer i ordet **eigi**, *æigi*, i St/OI 7, der samtidig er den eneste gang i de tolkede indskrifter, at klusilen *g* optræder med sikkerhed.

En meget bemærkelsesværdig variant af den stungne **t**-rune, translittereret »d«, optræder i ordet **erinde**, *ærindæ* i St/OI 6. Denne stungne **t**-rune, som er forsynet med et punkt under hver af bistavene, kendes ellers kun fra Svend Estridsens runemønter fra Lund, der dateres til 1060'erne (DR sp. 950), samt i enkelte middelalderindskrifter.

Stungen **i**-rune, translittereret »e«, anvendes for kort *æ* og infortisvokalen *i* i **ber**, *bær* (imperativ), **erinde**, *ærindæ*, og **ei**, *æi* (*æigi*) og **skyrte**, *skørtæ*(?), i St/OI 6, samt i ordene **eigi**, *æigi*, og **heltr**, *heldr*, i St/OI 7. Desuden anvendes stungen **i**-rune i den utolkede runesekvens **iestaba** på B-siden af St/OI 4. Brugen af den stungne **i**-rune for infortis-*i* to gange i St/OI 6 er bemærkelsesværdig, men dog ikke uden paralleller i indskriftmaterialet fra senvikingetiden (DR sp 951; Lagman 1990: 76).

Stungen **u**-rune, translittereret »y«, bruges for *y* i ordet **kys**, *kyss* (imperativ) i St/OI 4, mens samme ord i hovedindskriften er ristet med ustungen rune: **kus**. Desuden anvendes den stungne **u**-rune efter alt at dømme for *ø* i ordet **skyrte**, *skørtæ*(?), i St/OI 6. Denne anvendelse af den stungne **u**-rune stemmer fint overens med det, der i øvrigt vides om brugen af runen i (sen)vikingetidens runcindskrifter (DR sp. 980; Lagman 1990: 79ff.). Tidligere antog man, at forekomsten af det stungne **u** var et østnordisk træk eller i hvert fald et gammelt træk i norske indskrifter (se f.eks. Liestøl 1977: 220), men nye fund har imidlertid gjort billedet mere broget, og brugen af den stungne **u**-rune i runcindskrifterne fra Starigard/Oldenburg er derfor ikke et bevis for – men nok en indikation af – indskriftmaterialets østnordiske proveniens.

Alt taget i betragtning peger de anvendte runcformer, **ansur**-runens

brug for *o* i ordet **porki**, St/Ol 1, brugen af stungne runer og ikke mindst den sjældne variant af **d**-runen mod senvikingetiden, evt. overgangen til middelalder, en datering, som stemmer fint overens med den arkæologiske dateringsramme mellem år 1050 og 1150.

5. Indskrifttyper i Starigard/Oldenburg

De otte ribben fra Starigard/Oldenburg opviser en bemærkelsesværdig bredde af indskrifttyper: tre signaturer, to futharkindskrifter, ét syllabarium(?), én obskøn indskrift, en brevmeddelelse samt én ordsprogsliggende indskrift. Samtlige indskrifttyper kendes i forvejen fra runefund i andre byer fra den sene vikingetid og tidlige middelalder i Norden, hvor det uden sammenligning største og vigtigste fund er de mere end 600 indskrifter, som dukkede op ved de arkæologiske udgravninger efter branden på Bryggen i Bergen. Der er dog også gjort vigtige runefund i Trondheim, Oslo, Tønsberg, Lödöse (Göteborgs forgænger), Sigtuna, Lund samt i Slesvig by, hvortil kommer enkeltfund fra en mængde andre byer. Nedenfor skal de enkelte indskrifttyper kort præsenteres:

Futharkindskrifter: Futharkindskrifter, både komplette, som den vi finder på St/Ol 8, og ukomplette som St/Ol 1, er den talmæssigt hyppigst forekommende indskriftstype blandt byudgravningernes runeindskrifter. Indristningen af futharken kan ses som en markering af, at risteren behersker kunsten at skrive med runer, men der kan også mere uhøjtideligt være tale om en udsmykning af genstanden (Knirk 1994: 174ff.). Det er ligeledes muligt, at indristningen af den komplette futharkrække har skullet tjene et magisk formål (Düwel 1993 med henvisninger, særligt side 92ff.), men en undersøgelse af dette spørgsmål baseret på et stort antal middelalderfutharker fra Norge har dog ikke kunnet bekræfte, at futharken skulle have speciel magisk funktion i middelalderen (Seim 1994: 294f.). At betegne futharkindskrifter som skriveøvelser er altså nok den mest neutrale, men samtidig også ufuldstændige karakteristik af indskrifttypen.

Signaturer: Indskrifter, der kun består af et personnavn i nominativ, er ligeledes meget almindelige. Indskriften *Faksi* på St/Ol 3 er i så henseende et typisk eksempel. Ofte optræder personnavnet sammen med en futhark-

indskrift, som det er tilfældet med St/OI 1, eller man ser det samme navn gentaget flere gange på den samme genstand, her eksemplificeret ved St/OI 2 med personnavnet *Ørn*, ristet **urn**, gentaget en eller to gange. Netop fordi der er tale om indskrifter, som kun består af et ord, er der ofte en vis usikkerhed forbundet med tolkningen. Set i lyset af den prunkløse genstand, der skrives på, må disse indskrifter opfattes som ristersignaturer uden egentligt formål. I andre tilfælde kan sådanne indskrifter opfattes som en ejermarkering af genstanden.

Syllabarium(?): Syllabariet er stavelsesrækker, hvor en del af stavelsen forbliver konstant, mens det andet element varierer, i praksis en vekslen mellem en vokal og flere konsonanter/konsonantgrupper eller vice versa, f.eks. *ba-be-bi-bo-by-bæ-bø-bå* eller *ab-ac-ad-af-ag-ah-aj* etc. Formålet er ikke at danne meningsgivende ord, men at indøve tegn- og lydsekvenser. Syllabariet spiller mange steder den dag i dag en vigtig rolle i forbindelse med skriveindlæringen. De kendes helt tilbage fra oldtiden og fra en lang række skriftkulturer, herunder også i runesammenhæng (Seim 1991, Knirk 1994: 192ff.). Udgangspunktet er i sidstnævnte tilfælde tegnrekkefølgen i 16-tegns futharken, som det f.eks. ses i en fragmentarisk bevaret indskrift fra Bergen, hvor der ses en **f**-række: **:fo:fu:fi:fy:** og umiddelbart derefter begyndelsen af en **u**-række: **:uf:up:u...** [resten af indskriften er desværre gået tabt] (Seim 1991: 124).

Indskriften **abi:bataba:iestaba** på A-siden af St/OI 4 er ikke en gennemført syllabisk indskrift, idet både vokal- og konsonanttegn varierer. Repetitionen af næsten identiske stavelser minder dog om det, vi finder i en række andre indskrifter, som er sat i forbindelse med syllabariet: Det gælder eksempelvis begyndelsen af den grønlandske Narssaq-indskrift: **ḳ:sa:sa:sa:is:ḳsa:sat**, som har nære norske paralleller (Knirk 1994:196f.).

Obskøn indskrift: En hel del af de indskrifter, der er fundet i vikingetidens og middelalderens bysamfund, rummer »uartige« indskrifter. Antallet af obskøne indskrifter og ordvalget i indskrifterne viser, at vore forfædre har haft en meget ligefrem omgangstone, hvad det seksuelle angår. Det sproglige indhold i de obskøne indskrifter veksler fra det mere sofistikerede til det plumpet ligefremme (Seim 1997; Spurkland 1994), idet den nye indskrift fra Starigard/Oldenborg nok må henføres til den sidstnævnte kategori.

Brev/meddelelse: Indskriften på St/Ol 6: »Fremfør mine sager, så jeg ikke skal have (få/lide) nogen mangel(?)« må være en meddelelse, enten en konkret opfordring til en samarbejdspartner eller hjælper, eller en magisk opfordring til de højere magter om assistance. Det har desværre ikke været muligt at finde nøjagtige paralleller til indskriften. De velkendte runebreve fra Bergen overholder i reglen de formelle krav til udformningen af breve i middelalderen, herunder den faste indledningsformel: *N sendir M kveðju Guds ok sína ...*, »N sender M Guds og sin hilsen ...«, som svarer til *salutatio* i de latinske forbilleder: *N M salutem et apostolicam benedictionem* (Liestøl 1964: 10ff. & 55f.; NIyR 648-649). Der er dog en vis lighed i sprogtonen mellem St/Ol 6 og to andre norske indskrifter fra middelalderen. Fra Bergen gælder det et brev skrevet på begge sider af en vokstavle, som indledes *Þess vil ek biðja þik, at þú far ór þeima poll...* »Det vil jeg bede dig om, at du rejser fra denne poll (d.v.s. fjordvig) ...« (Liestøl 1964: 11f.). Den anden mulige parallel findes på en runekævlé fra Tønsberg: *Mit Steingrímur höfum mælt mart okkar í milli fyrir þá sök at ek vil nema af þí runar* »Steingrim og jeg har talt meget indbyrdes i anledning af, at jeg ønsker at lære runer« (Gosling 1989: 181). Selvom der ikke er tale om en egentlig brevskrivningssituation, minder tonen i indskriften om »brevet« fra Starigard/Oldenborg. I begge tilfælde er det den uformelle karakter, de norske indskrifter har til fælles med den nye indskrift.

Ordsprog(?): Den kun delvist tolkede og ukomplette indskrift på St/Ol 7 er i sagens natur vanskelig at rubricere. Hvis den foreslåede tolkning af indskriften står til troende, er indskriften vores ældste eksempel på en velkendt ordsprogstype, hvor to udsagn med samme verbalbed modstilles hinanden: »Tag ikke **ha** ude på havet, tag hellere **h(u)**...«. Foruden gentagelsesstrukturen er allitterationen mellem de to utolkede sætningsobjekter **ha** og **h(u)**... samt ordene »hav« og »hellere« karakteristisk for ordsprogsgenren. Ordsprogslignende formuleringer i runeindskrifterne er ikke almindelige, men de forekommer dog som f.eks. i indskriften på Kirk Michael-stenen 3 fra Isle of Man, der slutter: *Betra es leifa fóstra góðan þan sun illan*, »Det er bedre at efterlade sig en god fostersøn end en slet søn« (Page 1983: 137ff.). Blandt runeindskrifterne fra byudgravningerne kan det være vanskeligt at pege på nøjagtige paralleller. En vis lighed er der dog med indskriften på Lundbenstykke 4, DR Till. 5, *Böndi rísti málrunu; árar ara eru fiaprar*, »Bondi ristede målruner; ørnens årer er dens fjer (d.v.s. vinger)« (DR

sp. 584f.). Lund-indskriftens leg med ordene synes at stå indskriften fra Starigard/Oldenburg nær, med det forbehold, at sidstnævnte indskrift ikke er fuldstændigt tolket.

Ikke-meningsgivende indskrifter: I ethvert runekorpus er der som regel en restgruppe af uforståelige indskrifter. Den engelske runolog Kevin Gosling har på baggrund af indskrifterne fra Tønsberg, Oslo, Bergen og Trondheim regnet sig frem til, at ca. 1/3 af et givet indskriftkorpus må forventes at være ikke-meningsgivende (Gosling 1989: 183), et tal, der ud fra en løselig sammenligning med indskrifterne fra østnordiske byer som Slesvig, Lund og Sigtuna snarere skal sættes højere. Indskriften **sinkn:** på St/OI 5 er et eksempel på en tilsyneladende komplet meningsløs indskrift. De øvrige utolkede indskrifter i materialet er muligvis meningsgivende som indskriften **...uran : marum** på B-siden af St/OI 7.

6. Sproglig beskrivelse og proveniensbestemmelse

De otte ribben med runeindskrifter fra Starigard/Oldenburg er som navnt ristet med runer, som er karakteristiske for den sene vikingetids runeindskrifter fra Sverige og Danmark. Sprogformerne i indskrifterne modsiger ikke, at de, der skrev indskrifterne, kom fra Sydsandinavien, f.eks. fra Oldenburgs nabo mod vest: Hedeby/Slesvig, men der er desværre kun få holdepunkter for en nærmere stedfæstelse.

De tre personnavne, som findes i indskrifterne fra Starigard/Oldenburg, peger ikke entydigt i én bestemt retning: Toledede personnavne med forleddet *Pör-*, som vi finder i St/OI 1, er vidt udbredte over hele Norden. Navnet *Ørn* på St/OI 2 kendes ligeledes fra hele Norden: I Danmark er navnet ikke helt ualmindeligt (DgP I: 1615), mens det i rune- og fornsvensk kun er belagt en enkelt gang i runeindskriften U 155 (om denne indskrift se nærmere Westlund 1964). I det vestnordiske område er navnet ret almindeligt (Lind Dopnamn: 1256ff.). Endelig kendes (til-)navnet *Faksi* på St/OI 3 i gammeldansk (DgP I: 292; DgP II: 262), mens navnet er ukendt i rune- og fornsvensk. I vestnordiske kilder er navnet ikke er særlig almindeligt (Lind Dopnamn: 266; Lind Binamn: 78). Alt i alt er Sydsandinavien/Danmark nok det mest oplagte oprindelsessted.

En enkelt af indskrifterne, St/OI 6, udmærker sig ved en række meget

interessante ordformer. Etymologien til det sidste ord i indskriften: *Bær mīn ærindæ þat ek æi hafa skørtæ(?)*, er diskuteret i det foregående. Indskriftens tredje ord, ristet **erinde**, svarer til moderne dansk »ærinde«, svensk »ärende«, mens formen harmonerer mindre godt med den oldislandske normalform *ørendi*. Ture Johannisson har i en lang afhandling fra 1941 om de meget forskellige og etymologisk besværlige former af dette ord argumenteret for, at det oldislandske *ørendi* (af urnordisk **urandija*) skal holdes ude fra et etymologisk beslægtet ord *ærende*. Sidstnævnte ord, som ifølge Johannisson ligger bag det moderne svenske *ärende* og danske *ærinde*, skulle være indlånt fra oldengelsk i forbindelse med den engelske missionsvirksomhed i Norden, hvor ordet oprindeligt skulle have haft specialbetydningen »det kristne budskab« (Johannisson 1941: 45ff.). Tidsmæssigt er det med en arkæologisk datering af St/OI 6 til 1100-1150 ikke utænkeligt, at formen i indskriften fra Starigard/Oldenburg afspejler en indflydelse fra det oldengelske ord, om end det forekommer betænkeligt, at et låneord skulle kunne fortrænge et næsten identisk, hjemligt ord. Det er også værd at bemærke, at Starigard/Oldenburg-indskriftens **erinde** hverken med hensyn til forlydsvokalismen eller vokalismen i anden stavelse stemmer overens med den af Johannisson opstillede østnordiske grundform **orandi*. Det nye, tidlige belæg af ordet burde måske føre til en revurdering af ordets etymologi.

Det femte ord i indskriften St/OI 6 er det personlige pronomen i 1. person »jeg«, der i svensk og østdansk måtte forventes at have den brudte form *iak*, over for vestdansk og vestnordisk *ek*, *æk* (Brøndum-Nielsen 1965: 6; Wessén 1965: 26; Andersen 1969). Formen **ik** synes klart at pege mod Jylland eller det vestnordiske område. Det efterfølgende **ei** er kortformen af negationen *æigi* 'ikke', der dels er almindelig i vestnordisk, dels genfindes i østnordisk i formen *æi*, *ei* m.v. (Brøndum-Nielsen 1932: 163, Wessén 1965: 69). Der er næppe nogen særlig modstrid mellem, at vi finder kortformen i denne indskrift, mens den længere form forekommer i St/OI 7, hvor man må forudsætte negationen brugt mere emfatisk. Emfase er givetvis også forklaringen på ordstillingen *mīn ærindæ*, hvor runesprogene normalt har efterstillet possessivpronomen: *fapur sinn*, *brödur sinn* etc.

Brugen af den stungne **i**-rune for infortis *-i* i ordene **erinde**, *ærindæ*, og **skyrte**, *skørtæ(?)* i St/OI 6, synes at bekræfte Anders Bjerrums hypotese om tidlig vokalbalance i dansk (Bjerrum 1952: 56ff.). Harry Andersen støttede i sin ellers meget kritiske kommentar til Bjerrums artikel idéen om tidlig vokalbalance, og han foreslog ligefrem, at vokalbalancen

kan være indtrådt før år 1000. Sporene udslettedes hurtigt i jysk, fynsk og sjællandsk, mens vokalbalancen i skånsk erstattedes af det senere fænomen: vokalharmoni (Andersen 1957: 52f.). Svante Lagman har på lignende vis forklaret en række runesvenske former på -e, idet han dog gør opmærksom på, at svenske sproghistorikere generelt opfatter vokalbalancen som en senere foreteelse i den fornsvenske periode (Lagman 1990: 76). Ud fra en samlet betragtning er det mest rimeligt at regne vokalsvækkelsen i formerne **erinde** og **skyrte** i St/OI 6 for et sydiskandinaviske træk, ligesom de øvrige særtræk synes at pege i den retning.

7. Andre runefund fra det vestslaviske område

De otte runcindskrifter fra Starigard/Oldenburg er et kærkomment supplement til de sporadiske runefund, der tidligere er gjort i det vestslaviske område. Trods deres ringe antal dokumenterer disse indskrifter, at folk fra Skandinavien må have rejst rundt og opholdt sig mere eller mindre stationært i de vendiske byer:

I den polske by Kamień Pomorski (tidligere tysk Cammin) er der fundet et ribben med indskriften **fuþ** indristet på den ene side, og **kur** på den anden side. Førstnævnte indskrift opfattes som begyndelsen af futharken, mens den anden indskrift med nogen usikkerhed tolkes som et (oprindeligt) tilnavn dannet til et adjektiv **kūrr* »foroverbøjet, sammenpresset, sammenkrøben« (Žak & Salberger 1963).

Under udgravninger af havneområdet i Wolin, sagaernes *Jómsborg*, er der fundet en træpind med den øverste halvdel af en serie runer eller runelignende tegn. I Ralswick på halvøen Rügen er der fundet et ben med runerne **tu...** Disse indskrifter, der begge for få år siden var udstillet på Nationalmuseet i forbindelse med udstillingen »Viking og Hvidekrist« (Roesdahl 1992: nr. 258 & 261), må dog henregnes blandt de usikre runcindskrifter.

Ulige mere sprogligt og runologisk interessant er et ribben med indskriften **paa·knif·kopa...**, som blev fundet i 1948 ved udgravninger af det slaviske borgområde Alt-Lübeck i Lübeck. Brøndum-Nielsen overvejer i sin publicering af indskriften fra 1952 udelukkende én tolkningsmulighed af indskriften: *Paa knif goþæ[r]* »Pås gode kniv«, idet der bruges megen plads på at motivere den syntaktisk ejendommelige genitivkonstruktion og den manglende nominativendelse i ordet »kniv«. Udlydsvokalen i ad-

jektivet »god« forklarer Brøndum-Nielsen som et eksempel på det relativt sene skift fra stærk til svag adjektivbøjning i konstruktionen genitiv fulgt af et substantiv i nominativ + attributivt adjektiv. Den sproglige analyse munder ud i følgende skudsmål (Brøndum-Nielsen 1952: 52):

Lübecker-Knivens Runeformer er alle velkendte fra de sen- eller eftermiddelalderlige Indskrifter, nærmest fra Tiden omkring Aar 1200, mod hvilket Tidspunkt ogsaa dens ældremiddeldanske (muligvis snarest skaanske) Sprogform peger hen. Knivens Ejer kan da tænkes at have været i Valdemar Sejrs Følge, da denne Konge i Aaret 1203 kom til Lübeck, hvor han i Forvejen var hyldet, efter at have besejret Grev Adolf af Holsten og nu stadfæstede og udvidede Byens Privilegier. Pai, sagtens en Skaaning, (...) har muligens (engang i Tiden 1203-1223) staaet Vagt ved Ringvolden om det gamle Lübeck og under denne Tjeneste eller i privat Slagsmaal mistet sin Kniv, eller sit Liv.

Selvom Brøndum-Nielsens tolkning siden er blevet refereret af Wolfgang Laur (1987: 53) og Erik Moltke (1985: 534), bør den uden tvivl vige til fordel for en langt mere nærliggende tolkningsmulighed: *Pā(i) ā knīf gōða[n]* »På ejer den gode kniv [underforstået: som skrev dette her]«. Det nye tolkningsforslag stemmer bedre overens med de i forvejen kendte indskriftformuleringer, og nytolkningen forklarer desuden den udlydende vokalrune i **kopa...** mere tilfredsstillende: Hvis man antager, at der har stået en **n**-rune i den afbrækkede og forsvundne afslutning af indskriften, får man den forventede stærktbøjede endelse *-an* i akkusativ ental maskulinum. Derudover er gentagelsen af **a**-runen i ordet **paa** lettest at forklare rent runeortografisk, hvis der er tale om en sammenskrivning af subjektet *Pā(i)* (med en velkendt, tidlig assimilation af kasusmærkøren *-i* og stammens lange vokal) og verbalet *ā*, end hvis man forudsatte en (sen) genitivform af navnet *Pā(i)* uden assimilation af det lange *a* i stammen og det korte *-a* i oblik kasus. Udeladelsen af skilletegn mellem subjekt + verbal er ikke ualmindelig i runeindskrifterne.

Selvom indskriften rent sprogligt fremtræder som en ejerindskrift, kan det afbrækkede ribben, indskriften er ristet på, aldrig havde gjort det ud for en kniv, endsige et knivskaft; et forhold, Brøndum-Nielsen ikke synes opmærksom på. I stedet må indskriften ses som en »lovprisning« af den kniv, som *Pā(i)* sad og snittede med, som det også må være tilfældet med to indskrifter på ribben fra Lund: **knif • melti** »kniven mælede (tal-

te)« (Moltke 1985: 462) og **knifbari**, »kniven 'bar' i« (med en usikker, evt. obskøn betydning af substantivet »kniv« og verbet »bære«, se Stoklund 1993: 224f.). Lübeck-indskriften er runologisk interessant ved at have ensidige **a**- og **n**-runer, mens **o**-runen er af den gennemstregede type. Mest interessant er brugen af den stungne **b**-rune for *p*, et træk, som tidligst optræder på Svend Estridsens runemønter fra 1060'erne (DR sp. 967). Med den nye tolkning virker det mindst lige så sandsynligt, at Lübeck-indskriften kan være samtidig med Oldenburg-indskrifterne, altså fra overgangen fra vikingetid til middelalder, som Brøndum-Nielsens forsøg på at sætte indskriften i forbindelse med Valdemar Sejrs erobring af byen i 1203. Under alle omstændigheder er ribbenet fra Alt-Lübeck et vigtigt fund, ikke mindst fordi indskriften giver eksempel på en indskriftstype, som ikke er repræsenteret i Starigard/Oldenburg.

8. Afsluttende bemærkninger

Runefundene fra Starigard/Oldenburg fortjener at blive kendt af et større publikum end den fåtallige skare af runologer. Regner vi runeindskrifterne for danske, står vi her overfor et hidtil ukendt kig ind i befolkningens – måske et bestemt udsnit af befolkningens – hverdagsliv og forestillingsverden. Indskrifterne giver under alle omstændigheder et vigtigt supplement til det sparsomme korpus af runeindskrifter fra den sene vikingetid og den tidlige middelalder. Litterært set er runebrevet St/OI 6 og ordsprogsindskriften St/OI 7 meget værdifulde, da sådanne indskrifter enten ikke har været kendt eller næsten har været ukendte på vore breddegrader. Selvom der ikke er tale om stor litterær kunst, må det samme siges om den »uartige« indskrift, St/OI 4.

Runeindskrifterne fra det vestslaviske område bekræfter de arkæologiske vidnesbyrd om kontakt mellem venderne og deres nordiske naboer. Desværre er det samlede ord- og navnestof i de otte indskrifter fra Starigard/Oldenburg for begrænset til, at det entydigt er muligt at udpege, hvorfra i Norden de skandinaver kom, som efterlod sig runeindskrifter i den slaviske by, men det sydlige Skandinavien har det givetvis været. Runeformerne og et par få sproglige særtræk i indskrifterne peger ligeledes mod østnordisk oprindelse. Såfremt den ubrudte form **ik** af det personlige pronomen »jeg« på St/OI 6 står til troende, stammer risteren af denne indskrift rimeligvis fra Jylland.

Den arkæologiske datering af indskrifterne fra Starigard/Oldenburg falder sammen med den periode, hvor de historiske kilder beretter om dynastiske forbindelser mellem det danske kongehus og den vestlige vnderstamme abodritterne, uden at der dog i runeindskrifterne er konkrete oplysninger, der forklarer, i hvilken forbindelse de er blevet til, eller hvem der ristede dem. Der kan være tale om medlemmer af en dansk handelsmission i byen, svarende til det omdiskuterede »friserigilde«, der omtales i runeindskrifter fra Sigtuna (Jansson 1977: 95), men man kunne også tænke sig, at der har eksisteret en kongelig diplomatisk repræsentation ved fyrstehoffet i Starigard/Oldenburg. Da det næppe alene var folk fra de højeste sociale lag, der beherskede kunsten at skrive med runer, kan det også tænkes at være omvandrende skandinaviske købmænd eller håndværkere, eller for den sags skyld skandinaviske lejetropper, der står bag runeindskrifterne. Spørgsmålet lader sig ikke besvare ud fra vores nuværende viden.

Graden af forståelighed og de sproglige kvaliteter i indskrifterne fra Starigard/Oldenburg ligger over det normale, ligesom indskriften fra Alt-Lübeck imponerer den kræsne runolog, men antallet af indskrifter er for lille til, at man kan tillade sig at drage vidtgående konklusioner om skriftkompetencen blandt skandinaverne i de slaviske byer. I stedet må man glædes over de glimtvisse indblik, indskrifterne giver om leg med ord og allitterationsrim, uformelle meddelelser og »uartige« opfordringer fra 1000- og 1100-tallet.

Litteratur

- Andersen, Harry. 1957: Om trykksvage vokaler i runedansk, i: *Acta Philologica Scandinavica*. 24. 46-54.
- Andersen, Harry. 1969: Pronominet *jeg*, i: *Kopenhagener germanistische Studien*. 1. 244-255. København.
- Bjerrum, Anders. 1952: De trykksvage vokaler i danske runeindskrifter fra tiden ca. 1000 – ca. 1250, i: *Acta Philologica Scandinavica*. 21. 53-65.
- Brøndum-Nielsen, Johs. 1932: *Gammeldansk Grammatik i sproghistorisk Fremstilling*. 2. *Konsonantisme*. København.
- Brøndum-Nielsen, Johs. 1952: Bidrag til dansk Sproghistorie, i: *Acta Philologica Scandinavica*. 21. 35-53.
- Brøndum-Nielsen, Johs. 1965: *Gammeldansk Grammatik i sproghistorisk Fremstilling*. 5. *Pronominer*. København.
- Buchholz, Peter & Gabriel, Ingo. 1976: Zwei Runeninschriften aus Oldenburg in Holstein, i: *Offa. Berichte und Mitteilungen zur Urgeschichte, Frühgeschichte und Mittelalterarchäologie*. 33. 162-166.

- DgP I-II = *Danmarks gamle Personnavne* I. Fornavne, II. Tilnavne. Udg. Gunnar Knudsen og Marius Kristensen under Medvirkning af Rikard Hornby. København 1936-64.
- DR = Lis Jacobsen & Erik Moltke: *Danmarks Runeindskrifter*. København 1942.
- Düwel, Klaus. 1993: Runen als magische Zeichen, i: *Das Buch als magisches und als Repräsentationsobjekt*. Hrsg. Peter Ganz. 87-100. Wiesbaden.
- Fritzner + bindnummer = Johan Fritzner. *Ordbog over Det gamle norske Sprog*. 1-3. Omarbejdet, forøget og forbedret Udgave. 1883-1896. Kristiania. Nytt uforandret optrykk. 1954. Oslo.
- Gabriel, Ingo. 1991: Handel und Fernverbindungen, i: *Starigard/Oldenburg. Ein slawischer Herrschersitz des frühen Mittelalters in Ostholstein*. Udg. M. Müller-Wille. 251-278. Neumünster.
- Gosling, Kevin. 1989: The Runic Material from Tønsberg, i: *Universitetets Oldsaksamling. Årbok 1986-88*. 175-187. Oslo.
- Grønvik, Ottar. 1985: *Runerne på Eggjasteinen. En hedensk gravinnskrift fra slutten av 600-tallet*. Oslo-Bergen-Stavanger-Tromsø.
- Jansson, Sven B.F. 1977: *Runinskrifter i Sverige*. Uppsala.
- Johannisson, Ture. 1941: Ordet ärende och dess släktskapsförhållanden, i: *Meijerbergs arkiv för svensk ordforskning*. 4. 1-54. Göteborg.
- Knirk, James. 1994: Learning to Write with Runes in Medieval Norway, i: *Medeltida skrift- och språkkultur. Nio föreläsningar från ett symposium i Stockholm våren 1992*. Ed. Inger Lindell. *Runica et mediævalia*, Opuscula 2. 169-212. Stockholm.
- Lagman, Svante. 1990: *De stungna runorna. Användning och ljudvärden i runsvenska steninskrifter*. Runrön 4. Uppsala.
- Laur, Wolfgang. 1987: *Runendenkmäler in Schleswig-Holstein*. 6. Auflage. Neumünster.
- Liestøl, Aslak. 1964. Runer frå Bryggen, i: *Viking 1963*. Bergen.
- Liestøl, Aslak. 1977: Runeinnskriftene frå »Mindets tom«, i: *De arkeologiske utgravninger i Gamlebyen, Oslo*. 1. 214-224. Oslo.
- Lind Binamn = E.H. Lind: *Norsk-isländska personbinamn från medeltiden*. Uppsala 1920-21.
- Lind Dopnamn = E.H. Lind: *Norsk-isländska dopnamn och fingerade namn från medeltiden*. Uppsala 1905-15.
- Moltke, Erik. 1985: *Runes and Their Origin. In Denmark and Elsewhere*. Copenhagen.
- Müller-Wille, Michael (udg.). 1991: *Starigard/Oldenburg. Ein slawischer Herrschersitz des frühen Mittelalters in Ostholstein*. Neumünster.
- NjyR + nummer = *Norges innskrifter med de yngre runer*. 1-6 (uafsluttet). Utg. av Magnus Olsen m.fl. Oslo 1941-1990.
- Page, R.I. 1983: The Manx rune-stones, i: *The Viking Age in the Isle of Man. Select papers from the Ninth Viking Congress, Isle of Man, 4-14 July 1981*. Eds. C. Fell et al. 133-146. London.
- Roesdahl, Else (red.). 1992: *Viking og Hvidekrüst. Norden og Europa 800-1200*. København.
- Seim, Karin Fjellhammer. 1991: Middelalderske runesyllabariet, i: *Festskrift til Ottar Grønvik*. Red. J.O. Askedal et al. 124-135. Oslo.

- Seim, Karin Fjellhammer. 1994: Var futharken en magisk formel i middelalderen? Testing av en hypotese mot innskrifter fra Bryggen i Bergen, i: *Proceedings of the Third International Symposium on Runes and Runic Inscriptions*. Ed. James E. Knirk. Runrön 9. 279-300. Uppsala.
- Seim, Karin Fjellhammer. 1997: Om garpegenitiven som i stedet var et kjønnsorgan, og andre »utuktige« lckemer i norske runeinnskrifter, i: *Språket er målet. Festskrift til Egil Pettersen på 75-årsdagen 4. mars 1997*. Red. J. Bondevik et al. 178-187. Bergen.
- Spurkland, Terje. 1994: »Gyda säger att du skall gå hem!« Runor under medeltidens vardag, i: *Runmärkt – från brev till klotter. Runorna under medeltiden*. Red. S. Benneth et al. 75-81. Stockholm.
- Stoklund, Marie. 1993: Runfynd 1991 och 1992 av Thorgunn Snædal, Marie Stoklund och Marit Åhlén, i: *Fornvännen*. 88. 223-237.
- U + nummer = *Upplands runinskrifter granskade och tolkade av Elias Wessén och Sven B. F. Jansson* I – 4. Sveriges runinskrifter. 6-9. Stockholm 1940-1958.
- Wessén, Elias. 1965: *Svensk språkhistoria*. I. Ljudlära och ordböjningslära. Åttonde upplagan. Stockholm.
- Westlund, Börje. 1964: Om runstensfragmenten vid Hagby i Täby socken, i: *Fornvännen*. 59. 152-156.
- Žak, Jan & Salberger, Evert. 1963: Ein Runenfund von Kamień Pomorski in Westpommern, i: *Meddelanden från Lunds universitets Historiska museum*. 1962-1963. 324-335.

Appendiks: Runeindskriftene fra vestslavisk område i katalogform: (Indskriftene er translittereret til latinske bogstaver med fed skrift, normaliseret til olddansk i kursiv og oversat til moderne dansk med almindelig skrift. Runelignende tegn er angivet med »?« mens utolket tekst er markeret med »...«)

Starigard/Oldenburg 1, A-side

porki

Pōrki|ll|Pōrgē[RR]/Pōrgī[sl]/Pōrgi[ls]

mandsnavnet Thorkil, Thorgæir, Thorgisl eller Thorgils

Starigard/Oldenburg 1, B-side

fupo | a(s)...

fupo[rk] | ...

futho[rk] | ...

Starigard/Oldenburg 2, A-side

ur(n)

Ørn(?)

mands(til)navnet Ørn(?)

Starigard/Oldenburg 2, B-side

urn

Ørn(?)

mands(til)navnet Ørn(?)

Starigard/Oldenburg 2, B-side

???

forvirrede, runelignende tegn

Starigard/Oldenburg 3

faksi

Faksi

mands(til)navnet Fakse

Starigard/Oldenburg 4, A-side

abi:bataba:iestaba

... ..

Starigard/Oldenburg 4, B-side

kukr:kuskutu | kys

Kūkr kyss kuntu, kyss!

Pik kys kussen, kys!

Starigard/Oldenburg 5

sinkn:

...

Starigard/Oldenburg 6

bermin:erinde:pat:ik:ei:hafa:skyrte

Bær mīn ærindæ þat ek æi hafa skørtæ(?).

Fremfør mine sager, så jeg ikke skal have (få/lide) nogen mangel.

Starigard/Oldenburg 7, A-side

...(-)ak:ei:ha:a:hafi:uti:heltr:tak:h(u)...

[T]ak(?) æigi ha ā hafi ūti, heldr tak h(u)...

Tag ikke ... ude på havet, tag hellere ...

Starigard/Oldenburg 7, B-side

...uran:marum

...

Starigard/Oldenburg 8

fuþorkhniastbmlR

Kamień Pomorski, A-side

fuþ

fuþ|ark...|

(futharkindskrift)

Kamień Pomorski, B-side

kur

Kūrr(?)

(mands(til)navnet) Kur